

Sajtóanyag

Börcsök Mária

Szakadozó mítoszok

A hazugság nem lehet példakép

Börcsök Mária író, költő, publicista *Kettészakadt Magyarország* című könyve 2012 márciusában jelent meg a Kossuth Kiadónál, és napokon belül a sikerlisták élére került. A kötetben az államalapítástól az 1848/49-es forradalom és szabadságharcig elemzi a magyar történelem meghatározó személyiségeinek tetteit, egészen más szemszögből, mint ahogyan azt a történelemkönyvekből eddig megismerhettük

A most megjelenő, *Szakadozó mítoszok* című új könyvében ugyancsak megrázó, felkavaró tények szerepelnek arról, hogy a magyar irodalom nagyjai is esendő emberek voltak, nem idolk, ember alakú istenszobrok, amilyenek a tankönyvek ábrázolják őket.

Azt írja a könyv bevezetőjében: *A széplelkek nemcsak a költőt féltik a „leleplezéstől”, hanem a leleplezett költőtől is féltik az ifjúság erkölcsseit. De az igazság elhallgatásával nem lehet erkölcsöt védeni. Az igazság ugyanis mindig kiderül. Nem az a cinikus, aki illúziót rombol, hanem aki illúziót kelt, mert az nem hisz abban, hogy ferdítések, hazugságok nélkül is létezhet igazi emberi nagyság. Valóban hisz abban, hogy az igazság mindig kiderül?*

Nem, csak abban: törekedni kell arra, hogy az igazság kiderüljön.

Jól túri a kritikát?

A magánéletemmel kapcsolatban igen, hiszen én választottam az életemet olyannak, amelyben jól érzem magam. Az, hogy boldogan éltem és soha senkiben nem csalódtam, az garancia erre.

Az írásaimmal kapcsolatban más a helyzet. Aki értem mondja és nem ellenem – azt szívesen fogadom. Különösen, ha olyanra hegyezi ki a tollát, a hangját, ami bennem is felvetődött, de aztán túlléptem rajta. De még soha nem találkoztam olyan szerzővel, művésszel, aki könnyedén túl tudta tenni magát azon, ha kemény – bántó – kritikát kapott. Akkor is igaz ez, ha azt állítja, hogy nem törődik vele.

Az előző könyvénel is megkérdeztem és most is megteszem. Honnan, milyen forrásokból merítette az ismereteit, azokat a történeteket, amelyek közül több is sokkolni fogja az olvasókat?

A saját, házi könyvtáram polcain lévő, 2002-ben, 2003-ban megjelent dokumentum gyűjteményekből. Az irodalmi jegyzék bekerült a könyvbe is. Hangsúlyozom: amiről írok, akár a most megjelenő *Szakadozó mítoszok* című könyvemben, vagy akár a korábbiiban, a *Kettészakadt Magyarországn*ban, azt mind tanulták, tanulhatták az olvasók, csak nem így, nem ebben az összefüggésben. És az is gond, hogy az emberek – tisztelet a kivételnek – a saját múltjukat sem tudják objektíven felidézni, hát még a történelem, az irodalom, a művészet nagy alakjainak a tetteit. Különösen akkor nem, ha az iskolai oktatásban a hazafias nevelés érdekében elhallgatunk bizonyított tényeket, vagy ha a költőket, írókat csak a

műveik száraz ismertetésével próbáljuk megkedveltetni a diákokkal. Legyenek azok akár egyetemisták is.

Azért azt ne felejtsük el, hogy szükségünk van példaképekre, akikre felnézhetünk, akiknek a tetteit, a műveit nagyra értékeljük, akik segítenek nekünk abban, hogy bízzunk önmagunk képességeiben és abban, hogy ha nekik sikerült a magaslatokra feljutni, akkor nekünk is sikerülhet.

Én példaképek nélkül is hiszek önmagamban és tudom, hogy mire vagyok képes. Aki számomra szimpatikus, arra odafigyelek, elfogadom a nézeteit, örülök a sikereinek, de fel sem merül bennem, hogy szobrot állítsak róla a szobámban.

A Szakadozó mítoszokban azt írja meg, hogy a magyar irodalom nagyjai közül többen is miként sározódtak be erkölcsileg, emberileg a férfi és nő, a nő és férfi örök párviadalában. Igen, de érzékeltetem azt a kort is, amelyben mindezek megtörténtek. Amikor Vajda János bottal jól elverte a nála harmincnégy évvel fiatalabb és gyönyörű feleségét, Bartos Rózsát, a szerencsétlen asszony láttelepet vetetett fel, és bírósághoz fordult. A bíróság azonban elutasította a keresetét azzal, hogy „*a férj neje irányában jogosan használt fegyelmezési jogát gyakorolta s ennek jogos gyakorlatában elkövetett testi sértés miatt eljárás alá nem vonható.*” Rendszeresek voltak az ilyen ütlegelések olyankor is, ha hazatérve a létra tetején találta a takarító feleségét, mert mi van, ha onnan leesik, orvost kell hívní, és az pénzbe kerül. Persze Rózsa sem volt olyan ártatlan, mint ahogyan azt állította. Volt ugyanis egy törvénytelen gyermeke, akit a házasság előtt nem vallott be Vajdának. De tény, hogy szinte mindent eltűrt a kibírhatatlan természetű költőtől.

Az első és a második kötetet egy történet köti össze. A Kettészakadt Magyarországon és a Szakadozó mítoszokban is foglalkozik a Bánk bánnal, Gertrudis megölésével. Érződik, hogy nagyon foglalkoztatja a nemzet drámájává magasztosult mű tartalma és a valóság közötti jelentős és megtévesztő különbség.

Ha az irodalmi mítoszokról írok, amelyek szakadoznak, akkor abból nem lehet kihagyni az egyik – ha nem a legismertebb – irodalmi alkotást, Katona József *Bánk bán* című színművét. A drámaíró kötelessége, hogy a művében nagy vétségeket, borzalmas tetteket szerepeltessen, mert ezek nélkül nincs katarzis, nincs drámai hős. Oidipusz, Hamlet, III. Richárd és sorolhatnám tovább. A bűnnek jelen kell lennie, de a *Bánk bán* esetében az a gondom, hogy Katona József belekeverte saját személyes motívumait is. Mert az ember nem úgy születik, hogy aztán az eszmékért öl, hanem azért, mert valami személyes tragédia történik vele és az elvezeti egy eszme igénléséhez, vagy tagadásához. Lenin például mitől lett a kommunista ideológia vezéralakja, attól, hogy kivégezték a testvérét.

Katona Józsefnek el kellett döntenie, hogy a darabban ki mellett teszi le a voksát: Endre, Magyarország királya, vagy Ottó, Gertrudis királyné öccse mellett és manipulált csábítással belekeveri Bánk feleségét, Melindát is Gertrudis királyné meggyilkolásába. Ráadásul olyan szituációt teremt, hogy a zsarnok helyett a zsarnoknét – akiről tudható, hogy semmilyen közjogi hatalommal nem rendelkezett - teszi felelőssé a történetekért. A drámaíró természetesen szabadon használhatja a fantáziáját, de a *Bánk bán* esetében az, hogy Bánk szúrja le Gertrudis királynét a politikának tett olyan engedmény, amely a színműnek is sokat ártott. Ráadásul Gertrudis meggyilkolása a valóságban egészen másként zajlott, mint a drámában. Mondhatjuk, hogy a magyar történelem legaljasabb, legkegyetlenebb merénylete volt.

A kötetben Katona Józsefet, Ady Endrét, Babits Mihályt, József Attilát, Juhász Gyulát, Kaffka Margitot, Kosztolányi Dezsőt, Madách Imrét, Móricz Zsigmondot, Petőfi Sándort és Vajda Jánost ismerhetjük meg – egészen más szemszögből. Miért ők, miért nem mások? Milyen szempontok alapján merített a magyar irodalom nagyjai közül?

Az elsődleges szempont az volt, hogy ismertek legyenek, és akiknek az élettörténete szinte tálcán kínálta, hogy írjak róluk. Sok évvel ezelőtt volt egy olyan érettségi tétel, hogy *Hitvesi*

*szerelem a magyar költészetbe, és akkor sokat gondolkodtam azon, hogy milyen felkészülési anyagot állítsak össze a diákoknak, olyanokat, amely igazi hitvesi, szerelmes vers, és igazi házasságban íródott. Mit mondjak, nem volt könnyű a feladat. Belevettem többek között Petőfi Sándor és Ady Endre néhány versét, de egyedül Tóth Árpád *Esti sugárkoszorú* című verse volt az, amely minden kritériumnak megfelelt, s amelyet a költő a házasságuk hetedik évében írt.*

Ön szerint a könyvében szereplő, írók, költők művei ma is közszájon forognak?

Sajnos nem. Emlékszem még azokra az időkre, amikor a Magyar Televízióban, sőt napi és hetilapokban voltak versrovatok, ma sehol. Még szerencse, hogy a Kossuth Kiadó küldetésének érzi a legismertebb magyar írók műveinek sorozatkiadását, ráadásul megvehető áron. Erőltetni, szorgalmazni kellene máshol is, de úgy vélem, hogy akik az általános iskolát elvégezték, azoknak a könyvben szereplő nevek ismerősek lehetnek.

Melyik írónál, költőnél talált olyan dokumentumra, amely Önt is meglepte?

Jókai Mórnál, de hogy mit, az megtudható a könyvből.

Számomra a legmegrázóbb fejezet Vajda Jánosról szól, akiről kiderül, hogy erős felindultságában megöli a még csecsemőkorú ikerpárgyermekeiket, és nem is kell megbűnhődnie a tettéért, amit a felesége magára vállal. Ön szerint lehet ennek tudatában a verseit szeretni? Vagy a művek – nem csak Vajda János esetében – önálló életet élnek, függetlenül az alkotók magánéletétől, emberi gyarlóságaitól?

Igen, egyértelműen. Micsoda mocsokban élt Francois Villon, és milyen csodákat alkotott! „Az a műalkotásra nem vethet árnyékot, s a költőt magát csak szeretetreméltóbbá teszi, hogy esendő létére alkotott maradandót” – írja Tóth Eszter, Tóth Árpád leánya.

A Kettészakadt Magyarország megjelenése előtt nem igazán bízott a könyv sikerében. Az élet azonban sokszorososan rácfolt az aggodalmaira. Most mit érez?

Szorongok, de bízom abban, hogy ezt a könyvemet is kedvelni fogják az olvasók.

László Ágnes

Kossuth Kiadó
2400 Ft

KOSSUTH KIADÓ ZRT. 1043 Budapest, Bocskai utca 26.
Postacím: 1327 Budapest, Pf. 55; marketing@kossuth.hu
www.kossuth.hu